

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**Правове регулювання міжнародного патентування винаходів та корисних
моделей**

студента 2 курсу 12 м групи ФМТП
денної форми навчання
спеціальності 293 «Міжнародне право»
спеціалізації «Міжнародне право»

_____ Жибака Андрія Анатолійовича

Науковий керівник
к.ю.н., доц.

_____ Гончарова Юлія Анатоліївна

Гарант освітньої програми
д.ю.н., проф.

_____ Мазаракі Наталія Анатоліївна

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІНАХОДУ, КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ ТА МІЖНАРОДНОГО ПАТЕНТУВАННЯ. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПАТЕНТУВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	
1.1. Правова природа винаходу та корисних моделей як видів інтелектуальної власності.....	7
1.2. Зародження міжнародного патентування як способу захисту прав інтелектуальної власності.....	12
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ПАТЕНТУВАННЯ ВІНАХОДІВ ТА КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ	
2.1. Універсальні міжнародні договори, що регламентують порядок міжнародного патентування винаходів та корисних моделей.....	18
2.2. Міжнародне патентування винаходів та корисних моделей на основі регіональних міжнародних договорів.....	22
2.3. Регламентація патентування винаходів та корисних моделей на національному рівні (на прикладі України).....	25
РОЗДІЛ 3. ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЯК СКЛАДОВА РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ПАТЕНТУВАННЯ ВІНАХОДІВ ТА КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ	
3.1. Діяльність міжнародних організацій у сфері міжнародного патентування винаходів та корисних моделей.....	30
3.2. Врегулювання спорів, що виникають під час здійснення міжнародного патентування винаходів та корисних моделей.....	33
3.3. Інституційно-правовий механізм регулювання патентування винаходів та корисних моделей на національному рівні (на прикладі України).....	38
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Результатом інтелектуальної, творчої діяльності особи є різні об'єкти, які можуть бути корисними як для самого творця, так і для суспільства та держави, а також для всього людства. Серед таких об'єктів – винаходи та корисні моделі.

Над проблемами захисту прав інтелектуальної власності в окремих промислово розвинених країнах почали задумуватися достатньо давно і спочатку вони вирішувалися на рівні національного законодавства. Згодом виникла необхідність в уніфікації та стандартизації процедури надання правової охорони таким правам. Це стало можливим за допомогою застосування відповідних міжнародних механізмів – підписання конвенцій, угод та договорів про створення міжнародних організацій у сфері охорони прав інтелектуальної власності; вироблення міжнародних та регіональних правил патентування винаходів та корисних моделей тощо.

Правове регулювання міжнародного патентування винаходів та корисних моделей виявилось ефективним способом захисту прав інтелектуальної власності і не втрачає актуальності на сьогоднішній день, оскільки потребує постійного удосконалення існуючих правових норм і механізмів, що регламентують охорону прав інтелектуальної власності.

Дослідженню окремих аспектів правового регулювання міжнародного патентування винаходів та корисних моделей у своїх працях приділяли увагу такі вчені, як Г.О. Андрощук [30, 31, 32], Ж.В. Бабич [33], Ю.О. Гладько [35], В.В. Дмитренко [36], Р.С. Еннан [38, 39], Ю. Капіца [43], І.А. Коваленко [45], І.В. Кривошеїна [47], Д.І. Леошенко [48], О.М. Обривкіна [51], Л.І. Работягова [31, 53], В.О. Сенюта [55], А.В. Синдецька [57], Т.В. Ярошевська [64] та ін. Ці дослідження створили наукову основу для досягнення поставленої мети та дозволяють виявити проблеми, які залишаються невирішеними у доктрині патентного права.

Вищевказане свідчить про актуальність та доцільність дослідження заявленої теми випускної кваліфікаційної роботи з метою обґрунтування відповідних пропозицій.

Мета дослідження. Автор випускної кваліфікаційної роботи поставив за мету з'ясувати особливості сучасного стану міжнародно-правового регулювання патентування винаходів та корисних моделей.

Досягнення поставленої мети забезпечується такими **завданнями**:

- з'ясувати правову природу винаходу та корисних моделей як видів інтелектуальної власності;
- визначити особливості зародження міжнародного патентування як способу захисту прав інтелектуальної власності;
- провести аналіз універсальних міжнародних договорів, що регламентують порядок патентування винаходів та корисних моделей;
- охарактеризувати міжнародне патентування винаходів та корисних моделей на основі регіональних міжнародних договорів;
- на прикладі України розкрити особливості регламентації патентування винаходів та корисних моделей на національному рівні;
- охарактеризувати діяльність міжнародних організацій у сфері міжнародного патентування винаходів та корисних моделей;
- з'ясувати особливості врегулювання спорів, що виникають під час здійснення міжнародного патентування винаходів та корисних моделей;
- на прикладі України розкрити особливості інституційно-правового механізму регулювання патентування винаходів та корисних моделей на національному рівні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані із міжнародно-правовим регулювання міжнародного патентування винаходів та корисних моделей.

Предметом дослідження є правове регулювання міжнародного патентування винаходів та корисних моделей.

Методи дослідження включають застосування різних методів наукового пізнання.

Із застосуванням формально-логічного методу була опрацьована наукова література щодо визначення правової природи винаходів та корисних моделей як видів інтелектуальної власності (підрозділ 1.1.). Порівняльно-правовий метод застосовувався з метою дослідження особливостей регламентації порядку міжнародного патентування винаходів та корисних моделей на основі універсальних та регіональних міжнародних договорів (підрозділи 2.1., 2.2.). Історичний метод був використаний для дослідження у хронологічному порядку зародження міжнародного патентування як способу захисту прав інтелектуальної власності (підрозділ 1.2.). З допомогою діалектичного методу вдалося дослідити правовий статус органів та інших інституцій, які наділені відповідними повноваженнями у сфері міжнародного патентування винаходів та корисних моделей, а також уповноважені вирішувати спори у даній сфері (підрозділи 3.1., 3.2., 3.3.). Метод наукового пізнання дозволив логічно побудувати структуру роботи та викласти її зміст, опрацювати нормативно-правові акти, матеріали судової практики та праці науковців з питань правового регулювання міжнародного патентування винаходів та корисних моделей.

Наукова цінність дослідження полягає у подальшій розробці доктринальних положень щодо правового регулювання міжнародного патентування винаходів та корисних моделей. Зокрема, елементи наукової новизни містяться у пропозиціях щодо визначення у Цивільному кодексі України юридичних дефініцій «інтелектуальна власність» та «патент».

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання в подальших наукових дослідженнях у сфері цивільного та комерційного права, в процесі удосконалення правозастосовної практики, а також у навчальному процесі при викладанні юридичних дисциплін.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Діяльність Всесвітньої організації інтелектуальної власності у сфері міжнародного патентування винаходів та корисних моделей», що опублікована

у збірнику наукових статей: Міжнародне право: трансформація доктрини та практики : зб. наук. ст. студ. / відп. ред. Н.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. С. 54-59.

Структура випускної кваліфікаційної роботи «Правове регулювання міжнародного патентування винаходів та корисних моделей» обумовлена метою, предметом та авторським підходом до дослідження обраної теми. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, які включають в себе вісім підрозділів, висновків та пропозицій і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 54 сторінки, із яких основна частина роботи займає 37 сторінок. Список використаних джерел складається із 64 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІНАХОДУ, КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ ТА МІЖНАРОДНОГО ПАТЕНТУВАННЯ. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПАТЕНТУВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

1.1. Правова природа винаходу та корисних моделей як видів інтелектуальної власності

Розкриваючи питання про правову природу винаходу та корисних моделей як видів інтелектуальної власності, доцільним буде розпочати із короткого аналізу поняття «інтелектуальна власність».

Походження терміну «інтелектуальна власність» пов'язують із французьким законодавством кінця XVIII ст. [32, с. 15].

Сучасна доктрина цивільного права інтелектуальну власність розглядає в двох значеннях: 1) право інтелектуальної власності в об'єктивному розумінні (як цивільно-правовий інститут) та 2) право інтелектуальної власності в суб'єктивному значенні (як право особи володіти, користуватися і розпоряджатися результатом інтелектуальної діяльності).

З юридичної точки зору інтелектуальну власність розглядають як формалізований результат творчої інтелектуальної діяльності, що надає його автору або особі, яка визначена чинним законодавством, право власності на цей результат, яке набувається, здійснюється і захищається відповідно до законодавчо встановлених норм і правил [34, с. 10].

Варто зауважити, що у середовищі вчених-правників не існує спільної точки зору щодо відповіді на питання: чи права на результати інтелектуальної діяльності є правом власності, чи є сукупністю виняткових прав на результати інтелектуальної діяльності? Зокрема, О.М. Обривкіна вважає, що інтелектуальна власність – це безпосередньо права особи на результати своєї творчої діяльності в художній, науковій, інноваційній, виробничій та інших сферах, що виступають об'єктами цивільних відносин у права суб'єкта

володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності [51, с. 37].

З соціально-філософської точки зору Д.І. Леоценко інтелектуальну власність трактує як особливу форму соціальних відносин, що виникають з приводу розпорядження об'єктами, структура яких визначається патентом або авторським свідоцтвом [48, с. 280].

Цікавим є той факт, що у міжнародних актах, присвячених питанням інтелектуальної власності відсутнє визначення поняття «інтелектуальна власність». Так, у Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності немає визначення терміну «інтелектуальна власність», а лише наведено перелік прав, які до неї належать [3].

Що стосується вітчизняного законодавства, то, наприклад, глава 35 книги четвертої Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) визначає право інтелектуальної власності як суб'єктивне право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності [17].

В.О. Сенюта підкреслює, що поняття інтелектуальної власності не існує ані в ЦК України, ані в міжнародному праві, ані в науково-практичній літературі та пропонує розуміти під цим поняттям усе, що охороняється законодавством про інтелектуальну власність [55, с. 53].

Серед об'єктів права інтелектуальної власності – винаходи та корисні моделі, тому для подальшого дослідження варто коротко описати суть цих термінів.

А.В. Синдецька слушно стверджує, що винахід за своєю природою – поняття багатогранне, і для визначення його суті недостатньо лише простого теоретичного осмислення, необхідне застосування комплексу методологічних підходів: емпіричного, раціоналістичного (у тому числі й критичного раціоналізму), діалектичного, науково-матеріалістичного, структурно-функціонального, історичного тощо [57, с. 44].

Терміном «винахід» у технічній, філософській, художній літературі позначають щось нове, оригінальне (нову технологію, конструкцію) [39, с. 161]. Проте зазначене розуміння винаходу ще не робить його об'єктом правової охорони. Державній охороні та регулюванню їх використання підлягають лише ті об'єкти, які взяті під охорону законодавством. У зв'язку з цим слід погодитися із твердженням А. Маковського про те, що винахід належить до числа природно-технічних явищ, а не до юридичних – юридичним поняттям він став лише тому, що закон почав регулювати суспільні відносини, які виникають з приводу створення та використання деяких винаходів [53, с. 30].

У ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» під терміном «винахід» розуміється результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в будь-якій сфері технології [19]. Аналогічне визначення стосується і терміну «корисна модель».

У правовій доктрині звертається увага на те, що чинне законодавство надто широко визначає об'єкти корисної моделі, а тому доцільно розглянути можливість звуження переліку об'єктів винаходів, на які може бути надана правова охорона як корисній моделі. Крім цього, необхідно виділити питання захисту корисних моделей в окремий розділ Закону України «Про охорону прав на винаходи й корисні моделі», і відділити їх від винаходів, що усунуло б плутанину в законодавстві та дозволило б винахідникам активніше користуватися патентами на корисну модель для захисту власних прав [45, с. 89].

За змістом ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» до умов надання правової охорони винаходу (корисної моделі) належать: 1) відповідність публічному порядку; 2) відповідність загально визнаним принципам моралі; 3) відповідність умовам патентоздатності. Патент може бути виданий на такі об'єкти винаходу, як: 1) продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо), 2) процес (спосіб) та на такі об'єкти корисної моделі, як: 1) пристрій; 2) процес (спосіб) [19].

Вбачається, що суть винаходів та корисних моделей дуже подібна. З огляду на це В.В. Дмитренко справедливо зазначає, що у разі відсутності патенту неможливо відрізнити винахід від корисної моделі [36, с. 95].

Для того, щоб бути об'єктами правової охорони, винаходи (корисні моделі) повинні відповідати певним ознакам. Ознака винаходу (корисної моделі) як об'єкта правової охорони – це будь-яка внесена до формули винаходу (корисної моделі) вказівка на застосування в об'єкті винаходу (корисної моделі) елемента: вузла або деталі у пристрої; операції, прийому або параметра режиму у процесі; інгредієнта або компонента і їх кількісне співвідношення у речовині; вказівка на особливу форму виконання будь-якого елемента; вказівка на взаємне розташування елементів; на наявність або форму зв'язку між елементами; на співвідношення розмірів елементів, будь-яка вказівка на параметри, що характеризують температурні, часові, електричні та інші режими тощо [63, с. 95].

Однією із основних умов придатності винаходу (корисної моделі) для набуття права інтелектуальної власності на нього є їх придатність для промислового використання (ч. 1 ст. 459, ч. 1 ст. 460 ЦК України [17], ч. 1, ч. 2 ст. 7 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [19]). Таким чином можна вести мову про промислову власність як складову частину інтелектуальної власності.

Винаходи та корисні моделі до об'єктів охорони промислової власності відносить Паризька конвенція про охорону промислової власності (ст. 1). Промислова власність в контексті цієї конвенції розуміється в найбільш широкому значенні і розповсюджується не тільки на промисловість і торгівлю у власному значенні слова, але також і на галузі сільськогосподарського виробництва і добувної промисловості та на всі продукти промислового чи природного походження наприклад: вино, зерно, тютюновий лист, фрукти, худоба, копалини, мінеральні води, пиво, квіти, борошно [2].

Варто відзначити, що важливість промислової власності для добробуту держави і суспільства зумовлює необхідність належного правового регулювання та охорони у даній сфері.

В Україні становлення і розвиток національного законодавства у сфері промислової власності включає наступні етапи: 1) 1991-2004 рр. – започаткування (становлення) вітчизняного законодавства щодо промислової власності; 2) 2004-2014 рр. – розвиток національного законодавства у цій сфері. 3) 2014 р. і до тепер – гармонізація національного законодавства у сфері промислової власності з правом Європейського Союзу та вдосконалення законодавства з урахуванням розвитку цифрового середовища [55, с. 8].

Визначення законодавством України об'єктів промислової власності, зокрема винаходів і корисних моделей, закріплення переліку суб'єктів та їх прав і обов'язків, є передумовою виникнення правових відносин у даній сфері, яким властиві певні особливості.

Так, Т.В. Ярошевська зауважує, що специфічною особливістю правосуб'єктності у сфері інтелектуальної (промислової) власності є те, що суб'єктом творчої діяльності може бути і недієздатна особа, оскільки для визнання творцем того чи іншого об'єкта інтелектуальної власності чинним законодавством не вимагається наявність його дієздатності [64, с. 92].

Р.С. Еннан наголошує на змішаному приватно-публічному характері правовідносин інтелектуальної власності, оскільки у цих відносинах існує публічний спосіб набуття прав, а саме звернення до компетентних владних органів чи сповіщення суспільства про факт створення результату інтелектуальної діяльності, і саме таким чином творець набуває своїх суб'єктивних прав та захищає їх [38, с. 20].

Вищенаведене дозволяє прийти до наступних висновків. Винаходи (корисні моделі) є технологічними явищами, а правова охорона надається тим із них, що відповідають умовам (ознакам), які визначені законодавством. Винаходи та корисні моделі є об'єктами права інтелектуальної власності, яка включає сукупність особистих немайнових та/або майнових прав творця.

Поняття «інтелектуальна власність» можна визначити як сукупність правомочностей особи володіти, користуватися та розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності, яким в установленому законодавством порядку надано правову охорону.

Умова промислової придатності винаходу (корисної моделі) дозволяє віднести їх до об'єктів промислової власності як складової частини інтелектуальної власності.

1.2. Зародження міжнародного патентування як спосіб захисту прав інтелектуальної власності

Захист людини, її прав та законних інтересів перебуває в центрі уваги держави і знаходить своє відображення як на рівні національного, так і міжнародного права.

Як уже зазначалося вище, право на винахід (корисну модель) охороняється державою і засвідчується патентом. За національним законодавством України патент – це охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і права на винахід (корисну модель) (ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі») [19]. У міжнародній практиці суть патенту аналогічна – цей документ надає його власнику певні права на відповідний об'єкт промислової власності.

Звичайно, патентування технічного рішення як способу захисту прав винахідника не отримало законодавчого закріплення одразу з виникненням держави і права, хоча щось нове та оригінальне, як результат творчості людини, безумовно з'являлося ще у найдавніші часи. Еволюцію патентування, в т.ч. міжнародного, можна почати з періоду середньовіччя.

Перший закон про патенти був прийнятий у Венеції у 1474 році і передбачав надання виключних прав на корисний винахід строком на десять

років. В Англії у 1632 році був виданий закон про виключні права на нові винаходи [29, с. 36].

У подальшому патентне законодавство розповсюджувалося на країни Європи та інші країни світу. Особливості соціально-економічного розвитку країн світу відобразилося на змісті патентного законодавства тих чи інших держав.

В основу патентного законодавства окремих країн покладена англійська, французька чи німецька патентно-правова система, деякі інші країни потрапили під вплив кількох патентно-правових систем – французької та німецької, англійської та американської [54, с. 140].

20.03.1883 прийнята Паризька конвенція про охорону промислової власності (далі – Паризька конвенція), яка для України набула чинності 25.12.1991 [2].

Паризька конвенція гарантує охорону промислової власності громадянам усіх країн, які входять до Союзу по охороні промислової власності. Дана конвенція зокрема передбачає, що будь-яка особа, що належним чином подала заявку на патент на винахід, корисну модель, промисловий зразок чи товарний знак в одній з країн Союзу, чи правонаступник цієї особи користується для подання заявки в інших країнах правом пріоритету. При цьому патенти, заявки на які подані у різних країнах Союзу громадянами країн Союзу, є незалежними від патентів, одержаних на той самий винахід в інших країнах, які входять або не входять до складу Союзу. Ці та інші положення Паризької конвенції дають можливість забезпечити юридичний захист патентних прав як для громадян конкретної держави, так і для іноземців. До Паризької конвенції приєдналися понад 170 держав, і є можливість приєднатися новим державам.

У 1893 році було створене Об'єднане міжнародне бюро з охорони інтелектуальної власності (франц. абревіатура – БІРП). Його утворенню передувало об'єднання Міжнародних бюро, створених Паризькою та Бернськими конвенціями. БІРП було адміністративним органом, основним його завданням були захист прав на патенти, корисні моделі, фірмові

найменування, а також охорона прав авторів на художні та літературні твори. Штаб-квартира БІРПІ знаходилася у Берні, а з 1960 року – у Женеві. БІРПІ було попередником сучасної Всесвітньої організації інтелектуальної власності [59, с. 120].

11.12.1953 у Парижі прийнято Європейську конвенцію про формальні вимоги до заявки на патент [4]. Її завдання полягало в уніфікації формальних вимог, що висуваються до патентної заявки, з метою спрощення процедури розгляду заявок у патентних відомствах держав-учасниць.

19.12.1954 у Парижі прийнято Європейську конвенцію про міжнародну патентну класифікацію [5]. За цією конвенцією кожна із договірних сторін приймає систему класифікації патентів на винаходи та залишає за собою право застосовувати Міжнародну класифікацію як основну чи додаткову системи.

Надалі держави продовжили свою діяльність в напрямку удосконалення захисту прав інтелектуальної власності і створення ефективної організації, котра б забезпечила захист прав інтелектуальної власності.

Окремим напрямом розвитку патентування як способу захисту прав інтелектуальної власності є регіональний. Так, у 1962 році створене Управління для захисту патентних прав у країнах Африки, а у 1973 році прийнята Європейська патентна конвенція [29, с. 38].

14.07.1967 у Стокгольмі було прийнято Конвенцію про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (Україна підписала 26.04.1970) [3]. Детальніше про Всесвітню організацію інтелектуальної власності – у підрозділі 3.1. даної роботи.

Додатком 1С до Конвенції про заснування Світової організації торгівлі була Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [6]. Окремий розділ цієї угоди присвячений патентам. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності серед іншого декларує, що: 1) патенти видаються і патентні права використовуються без будь-якої дискримінації за місцем винаходу, сферою технології та незалежно від того, чи є продукція імпортна, чи місцевого виробництва; 2) не допускається патентування

винаходів, перешкоджання комерційного використання яких на території держав-учасниць необхідно для захисту громадського порядку або суспільної моралі, зокрема охорону життя або здоров'я людей, тварин або рослин, або яке необхідне, щоб запобігти завданню значної шкоди навколишньому природному середовищу за умови, що таке виключення не зроблено тільки тому, що використання заборонено їх законодавством; 3) держави-учасниці можуть не дозволяти патентування діагностичних, терапевтичних та хірургічних методів лікування людини або тварин.

19.06.1970 прийнято Договір про патентну кооперацію (далі – Договір), який для України набув чинності 25.12.1991 [7]. Договором, до якого приєдналися понад 130 держав, було утворено Міжнародний союз патентної кооперації. Положення Договору спрямовані на міжнародно-правове регулювання роботи з патентними заявками з метою узгодження патентного законодавства окремих держав. Йдеться про вимоги до змісту і форми міжнародних заявок (в т.ч. заяви, опису винаходу, одного чи кількох пунктів формули винаходу, одного чи декілька креслень (якщо це необхідно), реферату); наслідки подання міжнародної заявки; порядок міжнародного пошуку; публікацію міжнародних заявок та її наслідки; проведення міжнародної експертизи; вирішення спорів тощо.

24.03.1971 підписано Страсбурзьку угоду про міжнародну патентну класифікацію, яка стала чинною для України 07.04.2010 [9]. Страсбурзька угода передбачає загальну класифікацію для патентів на винаходи, включаючи опубліковані заявки на патенти, авторські свідоцтва, корисні моделі та свідоцтва про корисність. Головною метою цієї класифікації, як засобу забезпечення на глобальному рівні класифікування патентних документів, є створення ефективного інструмента їх пошуку для використання відомствами інтелектуальної власності та іншими користувачами для з'ясування новизни та оцінювання винахідницького рівня, корисності технічної інформації, яку містять патентні заявки. Міжнародна патентна класифікація періодично

переглядається для удосконалення її системи та для врахування технічного розвитку.

Слід визнати, що у середині ХХ-го ст. виникали труднощі щодо узгодження патентного законодавства різних держав, оскільки окремі країни не погоджувалися із посиленням форм захисту інтелектуальної власності. У зв'язку з цим охорона прав інтелектуальної власності забезпечувалася положеннями Генеральної угоди з тарифів і торгівлі [8]. Зокрема, заборонялося сторонам цієї угоди запроваджувати обмеження кількості чи вартості товарів, якщо це перешкоджає виконанню процедур про патенти.

До кінця ХХ-го ст. система міжнародного патентування сформувалася, проте виникла потреба у підвищенні якості патентування.

Г.О. Андрощук до чинників, від яких залежить якість патентування відносить:

- велику кількість патентних заявок, багато з яких не відповідають критеріям патентоспроможності, але створюють перешкоди для одержання патентів іншими винахідниками;
- період часу, необхідний для розгляду заявки;
- визначення цінності винаходу згідно із заявкою;
- можливість патентування винаходів у нових галузях [29, с. 39].

Ще одним кроком у напрямку подальшої гармонізації патентного права на міжнародному рівні стало підписання 01.06.2000 в Женеві Договору про патентне право (для України набув чинності 28.04.2005) [10]. Положення цього договору стосуються особливостей окремих видів заявок та патентів; встановлення дати подання заявки та вимог до оформлення заявочних матеріалів; продовження та поновлення строків під час патентної процедури та ін.

Важливо відмітити, що Г.О. Андрощук у своєму дослідженні наводить перелік основних законів, договорів і значних подій, а також первинних прецедентів у сфері міжнародного патентного права у період з 1449 року по 2004 рік [29, с. 43-46]. Цей достатньо обширний перелік свідчить про

міжнародно-правову активність за вищевказаний період часу у напрямку удосконалення патентоохорони як способу захисту інтелектуальної власності.

В якості висновків слід зазначити, що у міжнародному праві, зокрема у праві Європейського Союзу, охорона інтелектуальної власності, зокрема шляхом патентування, займає значне місце. Патентування об'єкта інтелектуальної власності надає власнику патенту можливості захисту його суб'єктивних прав.

Патент – це охоронний документ, який засвідчує набуття права промислової власності на винахід та корисну модель.

Розвиток міжнародного патентування як способу захисту прав інтелектуальної власності має достатньо тривалу та складну історію, яка супроводжувалася підписанням відповідних конвенцій та договорів і угод. На даний час проводиться робота щодо удосконалення міжнародного патентування, насамперед шляхом внесення змін до чинних міжнародних актів у сфері інтелектуальної власності.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ПАТЕНТУВАННЯ ВІНАХОДІВ ТА КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ

2.1. Універсальні міжнародні договори, що регламентують порядок міжнародного патентування винаходів та корисних моделей

На сьогоднішній день праввідносини у сфері міжнародного патентування винаходів та корисних моделей урегульовані декількома договорами, які мають універсальний характер.

Договір про патентну кооперацію (англ. Patent Cooperation Treaty) [7] (далі – РСТ) є міжнародним договором у сфері патентного права. Він укладений 19.06.1970. За допомогою системи РСТ, основою якої є вищевказаний договір, забезпечується єдина процедура подачі патентних заявок для захисту винаходів у кожній з держав-учасниць договору.

Коротко розглянемо процедуру патентування за РСТ.

Насамперед потрібно подати заявку до відомства, що отримує (національного відомства чи міжурядової організації, до якої подається міжнародна заявка). Заявка повинна містити: заяву, опис винаходу, один чи кілька пунктів формули винаходу, один чи декілька креслень (якщо це необхідно) і реферат. За подачу міжнародної заявки справляється державне мито. До моменту міжнародної публікації інформація, яка міститься в заявці, є конфіденційною.

Відомство, що одержує встановлює як дату міжнародного подання дату одержання міжнародної заявки, якщо при її одержанні приходить до висновку про відсутність порушень вимог щодо змісту та форми міжнародної заявки. З'ясовується також відсутність у заявника підстав для неможливості подання ним міжнародної заявки. Разом з цим, міжнародна заявка із встановленою датою подачі має з цієї дати силу національної заявки в кожній державі, яка зазначена в заявці.

Один примірник міжнародної заявки зберігається у відомстві, що одержує, один примірник пересилають до Міжнародного бюро і один примірник пересилають до компетентного Міжнародного пошукового органу (наприклад, Європейського патентного відомства), який проводить процедуру міжнародного пошуку, зокрема: перевіряє відповідність заявленого винаходу об'єктам, за якими проводиться міжнародний пошук; перевіряє дотримання вимоги єдності винаходу; складає звіт про пошук чи декларацію про неможливість проведення пошуку.

По закінченні 18 місяців від дати пріоритету заявки Міжнародне бюро здійснює її публікацію в електронній формі у мережі Інтернет у вигляді брошури, що включає титульну сторінку, опис, формулу винаходу, креслення (якщо є), звіт про міжнародний пошук, формулу винаходу та ін.

На вимогу заявника за його міжнародною заявкою може проводитися міжнародна попередня експертиза відповідним органом міжнародної попередньої експертизи (наприклад, Європейським патентним відомством) за результатом якої складається висновок.

Наступним етапом патентування за РСТ є процедура розгляду міжнародних заявок в патентних відомствах тих держав, які були визначені з урахуванням міжнародного пошуку і міжнародної попередньої експертизи. На даному етапі застосовується порядок видачі патенту відповідно до національного законодавства.

Важливо відмітити, що переваги процедури патентування за договором РСТ полягають у тому, що можна подати одну заявку з проханням видати патент в певному переліку держав-учасниць; дата подачі міжнародної заявки має силу в кожній країні, зазначеній заявником; міжнародний пошук та можливість проведення міжнародної попередньої експертизи посилюють позицію заявника у національних патентних відомствах; зменшуються витрати заявника на патентування.

Договір про патентне право (англ. Patent Law Treaty) (далі – PLT) є багатостороннім договором у сфері патентного права, який підписаний у Швейцарії 01.06.2000 [10].

Договір PLT є гармонізованим із Договором РСТ та містить систему вимог для подання та експертизи національних і регіональних заявок про надання патенту на винахід, підтримання чинності патенту та вимог стосовно електронного подання заявки, патентних повірених та ін.

Правила, які містить Договір PLT застосовуються до національних і регіональних заявок на патенти, на винаходи і на додаткові патенти, які подаються до відомства, уповноваженого їх видавати. Цей договір не встановлює єдиної процедури для усіх держав-учасниць, а держава-учасниця може встановити менше обмежень або полегшені умови для заявника чи власника, ніж передбачені Договором PLT.

Договором PLT були введені в обіг стандартизовані типові міжнародні бланки, обов'язкові для приймання відомствами усіх договірних сторін. Цей договір також спрощує певні процедури в патентних відомствах, що здешевлює їх вартість як для заявників, так і для відомств.

Окремі положення Договору PLT стосуються виділених заявок. З погляду європейських спеціалістів виділена заявка – це заявка, подана на базі первинної заявки. Найчастіше вона використовується, коли первинна заявка розкриває більше одного винаходу. Виділена заявка також може подавати запити, які належать до винаходу первинної заявки, але є ширшими, ніж у первинній заявці або перетинаються з ними [47, с. 79].

В контексті досліджуваного питання на увагу заслуговує Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію (далі – Страсбурзька угода), яка прийнята у Страсбурзі 24.03.1971 [9].

Передумовою підписання Страсбурзької угоди стала необхідність забезпечення орієнтування в патентній документації та пошуку документів, відповідно до запиту. У XIX-XX ст. кожна розвинута країна використовувала

власну національну систему класифікації винаходів, що було не зовсім зручно для розвитку міжнародного патентування.

Відповідно до Страсбурзької угоди кожна країна Спеціального союзу, який створюється відповідно до цієї угоди, має право використовувати міжнародну патентну класифікацію або як основну, або як допоміжну систему.

Компетентні органи країн Спеціального союзу включають:

- до патентів, авторських свідоцтв, корисних моделей і свідоцтв про корисність, які видаються цими органами та до відповідних заявок, які ними опубліковуються чи лише викладаються для загального ознайомлення,
- до повідомлень про опублікування або викладення патентів, авторських свідоцтв, корисних моделей і свідоцтв про корисність, які розміщуються в офіційних виданнях, повні індекси класифікації, застосовані до винаходу, якого стосуються патенти, авторські свідоцтва, корисні моделі і свідоцтва про корисність.

Згідно Страсбурзької угоди створюється Комітет експертів, який в межах своїх повноважень: змінює класифікацію; надсилає рекомендації країнам Спеціального союзу для полегшення використання класифікації та сприяння її однаковому застосуванню; сприяє розвитку міжнародного співробітництва стосовно рекласифікації документації, яка використовується для експертизи винаходів, беручи до уваги, зокрема, потреби країн, що розвиваються; уживає всіх інших заходів, які, не зумовлюючи фінансових наслідків для бюджету Спеціального союзу або для Організації, сприяють полегшенню застосування класифікації країнами, що розвиваються; має право створювати підкомітети й робочі групи.

Принагідно зазначимо, що з 01.01.2021 Всесвітньою організацією інтелектуальної власності запроваджено нову версію Міжнародної патентної класифікації – МПК-2021.01. Інформаційно-довідкова система «Міжнародна патентна класифікація» з можливістю проведення пошуку у перекладі українською мовою доступна у мережі Інтернет на безоплатній основі [42].

На підставі проведеного у даному підрозділі дослідження можна дійти висновку, що існування універсальних договорів, які регламентують порядок міжнародного патентування винаходів та корисних моделей стало логічним наслідком розвитку патентного законодавства. Попереднє подання міжнародної заявки з подальшим вступом у національні фази будь-якої країни, які підписали Договір про патентну кооперацію (РСТ) спрощує і робить більш економічним здійснення охорони винаходу (корисної моделі), якщо таку охорону запитують у декількох країнах.

2.2. Міжнародне патентування винаходів та корисних моделей на основі регіональних міжнародних договорів

Крім міжнародного патентування для заявника існує можливість скористатися регіональною процедурою для охорони своїх патентних прав на території тих країн, які є учасниками відповідного регіонального договору.

Ж.В. Бабич найбільш вдалим прикладом регіональної патентної інтеграції з точки зору її ефективності вважає Західну Європу, патентна система якої в основному складається з двох патентних конвенцій – Конвенції про видачу європейських патентів (Європейської патентної конвенції – далі ЄПК), прийнятої в 1973 р. в Мюнхені, та Конвенції про європейський патент для спільного ринку (Конвенції про патент співтовариства), підписаної в 1975 р. в Люксембурзі і яка отримала згодом (1985 р.) назву Угоди про патент співтовариства [33, с. 16].

ЄПК від 05.10.1973 [11] закріплює спільну для усіх договірних сторін (32 європейські держави) законодавчу систему видачі патентів на винаходи.

Патенти, які видаються згідно ЄПК називаються європейськими патентами та діють у кожній з держав-учасниць. Видає європейські патенти Європейське патентне відомство під контролем Адміністративної ради, які є органами Європейської патентної організації.

ЄПК містить вимоги до патентоздатності винаходів та закріплює перелік об'єктів, які не вважаються винаходами та перелік винаходів, на які патенти не видаються.

Подати заявку на європейський патент, згідно ЄПК, може будь-яка фізична чи юридична особа, а також інша організація, прирівняна до юридичної відповідно до законодавства, яке регулює її діяльність. Крім цього, існує можливість подати заявку співзаявниками.

ЄПК передбачає, що право на європейський патент належить винахіднику чи його правонаступнику. Винахідник має право бути зазначеним як винахідник в Європейському патентному відомстві відносно заявника чи володільця європейського патенту. Заявка на європейський патент з відповідною датою подання вважається у державах-учасницях еквівалентною національній заявці, а у випадку необхідності існує пріоритет заявки на європейський патент. Строк дії європейського патенту – 20 років від дня подання заявки.

Значною подією стало прийняття у 2012 році декількох актів щодо єдиного європейського патенту – регламентів № 1257/2012 щодо єдиної патентної охорони та № 1260/2012 щодо мовних вимог (грудень 2012 року) [12], а також Угоди про Єдиний патентний суд (лютий 2013) [16].

Ключовими положеннями Регламенту № 1257/2012 є введення єдиного європейського патенту, що видається відповідно до Європейської патентної конвенції та забезпечує однаковий захист, має однакову силу на території всіх країн-учасниць. Він може бути обмежений, переданий або втратити чинність щодо території всіх країн-учасниць. Також на нього можуть бути надані ліцензії на території всіх або частини країн-учасниць. Регламентом № 1260/2012 визначені мовні вимоги щодо заявок та їх публікацій: опис винаходу можна подавати однією з трьох мов Європейського патентного відомства – англійською, німецькою чи французькою без необхідності перекладу на національні мови; у випадку суперечок щодо порушення патенту

його власник має забезпечити повний переклад патенту на національну мову країни, де сталося порушення та ін. [43, с. 18].

На даний час на вебсайті Європейського патентного відомства є доступним 17-те видання ЄПК, до якого входять: текст Конвенції про видачу європейських патентів (ЕРС), що діє з 13.12.2007; Регламент імплементації ЕРС, що діє з 01.07.2020; правила, що стосуються зборів, що діють з 01.07.2020; правила процедури апеляційних рад та розширеної апеляційної ради; протоколи, які є невід'ємними частинами ЕРС (Протокол про тлумачення статті 69 ЕРС, Протокол про централізацію, Протокол про визнання, Протокол про пільги та імунітети, Протокол про комплектування персоналу); витяг із Закону про перегляд ЕРС від 29.11.2000 та рішення Адміністративної ради від 28.06.2001 про перехідні положення, передбачені статтею 7 Закону про перегляд [40].

09.09.1994 у Москві було підписано Євразійську патентну конвенцію (далі – Євразійська ПК) [37]. Державами-підписантами стали Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Казахстан, Киргизія, Молдова, Росія, Таджикистан, Україна.

Євразійською ПК для видачі євразійських патентів було створено Євразійську патентну організацію, до складу якої входять Адміністративна рада та Євразійське патентне відомство.

Положення Євразійської ПК схожі з положеннями ЄПК, зокрема строк дії євразійського патенту – також 20 років з дня подання заявки.

До регіональних договорів, на основі яких здійснюється міжнародне патентування винаходів та корисних моделей також належать:

1. Угода про створення Африканської організації інтелектуальної власності, укладена у 1977 р. Дана угода забезпечує охорону різних об'єктів інтелектуальної власності, зокрема винаходів та корисних моделей. Угоду підписали Гвінея, Малі, Камерун, Чад та інші франкомовні країни.

2. Угода про створення Африканської регіональної організації з охорони промислової власності, укладена в 1976 р., надає охорону різних об'єктів

промислової власності, проте охорона залежить від конкретного національного законодавства країни патентування. Угоду підписали Свaziленд, Уганда, Замбія та інші англomовні держави [30, с. 42].

Підводячи підсумок проведеного в даному підрозділі дослідження, варто зазначити, що регіональні міжнародні договори і угоди у сфері патентування дають можливість заявникам забезпечити охорону винаходів чи корисних моделей на території декількох держав, які підписали відповідний договір чи угоду.

2.3. Регламентация патентування винаходів та корисних моделей на національному рівні (на прикладі України)

Українські заявники, залежно від того, якому саме об'єкту промислової власності необхідно забезпечити охорону, а також від того, на якій території краща охорона надається, можуть обрати наступні процедури: 1) традиційну процедуру (заявка подається в те національне патентне відомство, на території якого заявник зацікавлений в отриманні охоронного документа); 2) регіональну процедуру (заявка подається в регіональне патентне відомство); 3) міжнародну процедуру (якщо заявник зацікавлений в охороні свого винаходу на території максимально можливої кількості держав) [30, с. 41].

Розглянемо процедуру отримання патенту в Україні відповідно до національного законодавства, зокрема Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [19].

Особа, яка бажає зареєструвати винахід (корисну модель) і має на це право (винахідник, роботодавець винахідника, їх правонаступники) у паперовій або електронній формі подає заявку до Національного органу інтелектуальної власності, функції якого виконує Український інститут інтелектуальної власності (далі – Укрпатент) відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.10.2020 № 1267-р [23].

Вимоги до складу й оформлення матеріалів заявки, подання заявки визначаються Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та Правилами складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 22.01.2001 № 22 (далі – Правила) [24].

До складу заявки належать: заява про видачу патенту України на винахід (корисну модель), опис винаходу (корисної моделі), формулу винаходу (корисної моделі), креслення (якщо на них є посилання в описі), реферат.

Правила містять вимоги щодо: оформлення документів заявки; виконання графічних зображень; написання хімічних формул; використання в документах математичних виразів, формул, символів.

Загальні вимоги до змісту документів заявки включають необхідність складання заявки українською мовою, а за потреби – їх перекладу; відсутність у документах інформації, яка б порушувала принципи моралі чи не стосувалася винаходу (корисної моделі); необхідність розшифровки умовних позначень тощо.

Заява про видачу патенту України на винахід (корисну модель) повинна подаватися українською мовою за встановленою формою, а опис повинен ясно і повно розкривати суть винаходу (корисної моделі).

Правила вимагають, щоб реферат складався лише з інформаційною метою та міг служити ефективним засобом пошуку у відповідній галузі техніки.

Належно оформлена заявка особисто чи через представника подається до Укрпатенту разом з електронною копією.

За подання заявки сплачується збір, строки і механізм сплати якого, а також розміри зборів визначає Порядок, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.12.2004 № 1716 [21].

Правила містять також положення щодо особливостей подання заявки на секретний винахід (корисну модель) та щодо подання міжнародної заявки.

Порядок розгляду заявки на винахід (корисну модель) встановлений Правилами розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель,

затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 15.03.2002 № 197 (далі – Правила розгляду заявки) [25].

Розгляд заявки включає: 1) її надходження до Укрпатенту та реєстрація; 2) перевірка сплати збору за подання заявки; 3) попередній розгляд заявки; 4) установлення дати подання заявки; 5) установлення пріоритету.

Укрпатент проводить формальну експертизу заявок, поданих до Державної служби, щодо яких прийняті рішення про встановлення дати подання. За наявності підстав, які стосуються порушення Правил складання і подання заявки на винахід та заявки та корисну модель, Укрпатент направляє заявнику запит. Якщо в установлений строк затребувані матеріали або клопотання про продовження строку для надання відповіді не надійдуть до Укрпатенту, то заявнику надсилають рішення про відмову у видачі патенту.

Якщо заявка оформлена належним чином і усі недоліки виправлені, а нових не виявлено – заявнику надсилають повідомлення про завершення формальної експертизи і можливість проведення кваліфікаційної експертизи заявки.

Кваліфікаційну експертизу Укрпатент проводить за клопотанням заявника. Ця експертиза включає: 1) проведення патентного пошуку для визначення рівня техніки; 2) перевірку формули винаходу для визначення наявності у ній суттєвих ознак заявленого об'єкта, сукупність яких є достатньою для досягнення зазначеного заявником технічного результату; 3) перевірку винаходу на відповідність умовам патентоздатності – встановлюється відповідність винаходу умовам промислової придатності, новизни та винахідницького рівня, а також проводиться додаткова перевірка відповідності винаходу умовам надання правової охорони; 4) запити Укрпатенту про надання додаткових матеріалів, без яких проведення експертизи – за необхідності.

Якщо за результатом кваліфікаційної експертизи заявки встановлено, що винахід або група винаходів не відповідає умовам патентоздатності, то заявнику надсилається попереднє рішення про відмову у видачі патенту на

винахід. Заявник у відповідь на таке рішення може зробити відповідні зміни та подати додаткові матеріали і якщо в цьому випадку Державна служба інтелектуальної власності зробить остаточний висновок про невідповідність винаходу (корисної моделі) хоча б одній з умов патентоздатності або надання правової охорони – приймається рішення про відмову у видачі патенту. І навпаки – якщо заявлений винахід (корисна модель) відповідає умовам патентоздатності та надання правової охорони, то Укрпатент готує остаточний висновок, на підставі якого Державна служба інтелектуальної власності приймає рішення про видачу патенту на винахід, яке надсилається заявнику.

На підставі рішення про видачу патенту на винахід (корисну модель) та за наявності документа про сплату державного мита здійснюється державна реєстрація патенту на винахід (корисну модель).

Варто зауважити, що між патентом на винахід і патентом на корисну модель є певні відмінності:

1. Заявка на винахід може стосуватися одного винаходу або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом (вимога єдності винаходу), у той час, як заявка на корисну модель має стосуватися лише одного винаходу (вимога єдності корисної моделі).
2. Об'єктом як винаходу, так і корисної моделі може бути пристрій, а також процес (спосіб), проте, на відміну від корисної моделі об'єктом винаходу також може бути речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини.
3. Строк дії патенту України на винахід становить 20 років, а патенту на корисну модель – 10 років від дати подання заявки до Укрпатенту.
4. Правову охорону надають винаходу, який не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі та відповідає умовам патентоздатності, тобто якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним, а корисній моделі – яка не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі та відповідає умовам

патентоздатності, тобто якщо вона є новою і промислово придатною. Тобто до корисної моделі не ставиться вимога відповідності винахідницькому рівню.

5. Патентування корисної моделі відбувається набагато швидше: на відміну від винаходу, звичайна процедура патентування якого триває від двох до трьох років, процедура патентування корисної моделі зазвичай не перевищує шести місяців [58, с. 4-5].

Принагідно зазначимо, що згідно статистичних даних Укрпатенту в Україні за перше півріччя 2021 року зареєстровано 1221 патент на винахід та 2355 патентів на корисну модель (у порівнянні із першим півріччям 2020 року – 1061 патент на винахід та 3516 патентів на корисну модель) [52].

Очевидно, що важливого значення набуває гармонізація національно-правового регулювання патентування винаходів та корисних моделей з вимогами міжнародно-правових норм і стандартів, зокрема з правом ЄС. Робота в цьому напрямку проводиться компетентними органами державної влади України і потребує внесення змін до чинних нормативно-правових актів або прийняття нових. Одна із вимог наближення законодавства України до права ЄС – забезпечення застосування нового законодавства у щоденній практиці.

Термін виконання зобов'язання щодо наближення законодавства України до права ЄС – 31.12.2023. У зв'язку з цим ведеться відповідний моніторинг виконання роботи у даному напрямку. Так, станом на 10.11.2021 термінологію у сфері охорони прав на винаходи та корисні моделі приведено у відповідність з нормами ЄС на 66%; у сфері встановлення патентоспроможності та непатентоспроможності винаходу – 66% [50].

Наприкінці слід констатувати, що, обираючи стратегію патентування винаходу (корисної моделі) – традиційну процедуру, систему РСТ, отримання європейського патенту чи регіонального – варто приймати рішення на основі аналізу витрат на патентування та економічної вигоди від патентування.

РОЗДІЛ 3. ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЯК СКЛАДОВА РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ПАТЕНТУВАННЯ ВІНАХОДІВ ТА КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ

3.1. Діяльність міжнародних організацій у сфері міжнародного патентування винаходів та корисних моделей

Міжнародні організації відіграють важливу роль в глобальному процесі, виконуючи певні функції, серед яких:

- регулююча – встановлення шляхом рішень міжнародних організацій принципів, правил поведінки їх держав-членів, певних цілей діяльності цих держав та методів і форм їх досягнення, а також регулювання відносин з іншими суб'єктами міжнародного права;
- координуюча – узгодження інтересів і дій учасників міжнародних організацій;
- контрольна – контроль з боку міжнародних організацій за відповідною поведінкою держав документам цих організацій;
- оперативна – самостійна реалізація міжнародними організаціями своїх завдань за допомогою їх персоналу та засобів, що перебувають у їх розпорядженні [46, с. 7].

Міжнародні організації беруть участь в управлінні різними сферами життя суспільства. Не винятком є сфера міжнародного патентування винаходів та корисних моделей.

Серед міжнародних організацій у сфері міжнародного патентування винаходів та корисних моделей насамперед слід звернути увагу на Всесвітню організацію інтелектуальної власності (далі – ВОІВ).

ВОІВ створена у 1967 році на основі Конвенції, ухваленої державами-членами Паризького союзу з охорони промислової власності, Бернського союзу з охорони творів літератури та мистецтва та інших спеціалізованих союзів.

Метою створення цієї організації було покращення взаєморозуміння та співробітництва між державами у сфері охорони інтелектуальної власності.

У 1974 році ВОІВ стала спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) і отримала мандат держав-членів ООН на здійснення адміністративного управління в галузі інтелектуальної власності. Її Секретаріат – Міжнародне бюро ВОІВ – розташовується у Женеві.

З моменту, коли ВОІВ стала спеціалізованою установою ООН, відбулися зміни в її правовому статусі: ВОІВ почала діяти на договірній основі; введено міжнародну відповідальність за свої діяння, котра прямо передбачена у Статуті ООН; надано спеціалізований характер діяльності у сфері культурно-гуманітарної спрямованості; наявність тісного зв'язку з ООН.

ВОІВ продовжила розширювати свою діяльність і підтвердила важливість наявності прав інтелектуальної власності в здійсненні світової торгівлі, що підтверджує Угода про співпрацю зі Світовою організацією торгівлі (СОТ) 1996 року. Цікавим фактом є також те, що у вересні 2000 року на засіданні Генеральної асамблеї ВОІВ встановлено Міжнародний день інтелектуальної власності. Він відзначається щороку 26 квітня [59, с. 121].

На даний час ВОІВ налічує 193 держави-члени.

Функції ВОІВ закріплені у ст. 4 Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності:

- сприяння розробці заходів, розрахованих на покращення охорони інтелектуальної власності у всьому світі та на гармонізацію національних законодавств у даній сфері;
- виконання адміністративних функцій Паризького союзу, спеціальних Союзів, Бернського Союзу;
- можливість взяти на себе управління по здійсненню іншої міжнародної угоди, яка сприяє охороні інтелектуальної власності, або взяти участь в управлінні;
- сприяння укладенню міжнародних угод, які сприяють охороні інтелектуальної власності;

- співпраця з державами, які потребують юридично-технічної допомоги у сфері інтелектуальної власності;
- збирання та розповсюдження інформації стосовно охорони інтелектуальної власності, здійснення та поширення досліджень в даній сфері та публікація цих досліджень;
- забезпечення діяльності служб, які полегшують міжнародну охорону інтелектуальної власності, здійснення реєстрації у даній сфері, а також публікація відомостей стосовно реєстрації;
- здійснення інших функцій у межах своєї компетенції [3].

У 1994 році Євразійською патентною конвенцією [14] для виконання адміністративних завдань, пов'язаних із функціонуванням Євразійської патентної системи та виданням євразійських патентів було створено Євразійську патентну організацію (далі – ЄВПО).

До органів ЄВПО належать Адміністративна рада та Євразійське патентне відомство. Очолює ЄВПО президент.

ЄВПО – це міжурядова організація зі статусом юридичної особи, яка має повноваження в кожній із договірних держав відповідно до національного законодавства кожної із них. До речі, серед держав-підписантів Євразійської патентної конвенції, якою було створено ЄВПО, ратифікували дану конвенцію Республіка Білорусь, Республіка Таджикистан, Російська Федерація, Республіка Казахстан, Азербайджанська Республіка, Киргизька Республіка, Республіка Молдова, Республіка Вірменія.

ЄВПО співпрацює з іншими міжнародними організаціями з метою удосконалення правового регулювання патентування винаходів та корисних моделей. Так, у 2020 році ЄВПО продовжувала роботу щодо отримання Євразійським патентним відомством статусу міжнародного пошукового органу та органу міжнародної попередньої експертизи в межах Договору про патентну кооперацію [37].

В країнах Африки існують свої організації, які мають статус регіональних. Серед них Африканська регіональна організація інтелектуальної

власності (ARIPO, утворена у 1976 році та об'єднує англomовні держави Африки).

ARIPO є міжурядовою організацією, яка надає та адмініструє титули інтелектуальної власності від імені своїх держав-членів та надає інформацію про них своїм клієнтам у вигляді пошукових послуг, публікацій та створення інформації. Членство в організації відкрите для всіх держав-членів Африканського союзу та Економічної комісії ООН для Африки [61].

В якості висновків до даного підрозділу варто зазначити, що місія міжнародних організацій з питань інтелектуальної власності полягає у тому, щоб забезпечити розвиток ефективної та збалансованої системи патентування об'єктів інтелектуальної власності.

3.2. Врегулювання спорів, що виникають під час здійснення міжнародного патентування винаходів та корисних моделей

Порядок міжнародного патентування винаходів та корисних моделей урегульований відповідними міжнародними договорами, проте, як і в будь-яких інших правовідносинах, існує імовірність виникнення спорів, які потрібно швидко та ефективно розглянути та вирішити.

Не заглиблюючись у деталі, варто зазначити, що у правових системах світу практикуються різні процедури вирішення правових спорів:

- переговори – сторони вирішують свою справу за допомогою комунікацій відповідно до правил, які сторони встановили в переговорному процесі;
- фасилітація – зазвичай цей інструмент є частиною інших інструментів і використовується для того, щоб третя сторона (фасилітатор) структуровано допомогла сторонам вести переговори, за правила, регламент та інше відповідає фасилітатор;

- медіація – більш структурований процес, в якому виділяються чіткі стадії; якщо медіатор як третя особа слідує цим чітким стадіям, то у 96% випадків справа буде вирішена у процесі медіації; як у фасилітації, так і в медіації третя сторона не пропонує учасникам варіант вирішення ситуації, але допомагає сторонам самим його виробити;
- оцінка справи – у світі цей інструмент використовується у випадках, коли сторони, які мають конфлікт, приходять до третьої сторони, яка для них є дуже авторитетною; цей інструмент дуже розвинений в США, коли суддя у відставці чи колишній політик може допомогти оцінити справу;
- бізнес-омбудсмен – в Україні цей інструмент з'явився у 2014 р., сторони можуть звернутися зі скаргою на утиски з боку держорганів, бізнес-омбудсмен досліджує питання і виносить рекомендаційне рішення, яке не є формально обов'язковим, але підкріплено авторитетом інституції, яка його видала;
- арбітраж – присутній арбітр та сторони, рішення є обов'язковим, а предмет спору не може виходити за межі позовних вимог;
- розгляд і вирішення спору судом [56].

Міжнародна практика показує, що у наданні зацікавленим сторонам допомоги у разі виникнення спору процедури альтернативного вирішення спорів (ADR – Alternative Dispute Resolution) відіграють важливу роль.

У 2019 році Україна підписала Конвенцію ООН «Про міжнародні угоди за результатами медіації» (Сингапурську конвенцію) [15].

Наразі в Україні триває підготовка з ратифікації Сингапурської конвенції, а разом з цим у парламенті розглядається проект Закону про медіацію [28]. Медіація – це міжнародний, загальноживаний термін, що відповідає українському терміну «посередництво». Медіацію слід розуміти як переговори за участі нейтрального посередника (медіатора), добровільний і конфіденційний процес, в якому нейтральна третя сторона (медіатор) допомагає спірним сторонам досягти взаємоприйнятої угоди, як метод, за яким

сторони управляють і володіють як самим процесом, так і його результатом – угодою, тобто нічого не вирішується без згоди сторін.

На даний час чинним законодавством України процедура медіації залишається нерегульованою, проте практика вирішення спорів шляхом медіації поступово збільшується. Крім цього, стаття 124 Конституції України встановлює, що законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору [1].

За допомогою процедури медіації можна вирішити спори у сфері інтелектуальної власності як договірні, так і позадоговірні (спори, що виникають між суб'єктами права інтелектуальної власності та користувачами у зв'язку з невиконанням чи неналежним виконанням договорів із розпорядження майновими правами інтелектуальної власності; спори, що виникають стосовно надання правовласником дозволу третім особам на використання об'єктів інтелектуальної власності (також у примусовому порядку за рішенням суду); спори, що виникають у зв'язку з використанням об'єктів інтелектуальної власності без згоди правовласника). Медіація у таких спорах дозволяє припинити правопорушення завдяки швидкому вирішенню конфлікту (чого неможливо зробити в судовому порядку) [60].

На міжнародному рівні органом, що здійснює захист прав інтелектуальної власності за допомогою альтернативних способів захисту, зокрема медіації, є Центр Всесвітньої організації інтелектуальної власності з арбітражу та посередництва – нейтральний міжнародний некомерційний орган з урегулювання суперечок, який пропонує ефективні з погляду витрат часу та коштів різні варіанти альтернативного врегулювання спорів [49, с. 499].

Якщо відповідні процедури ADR не сприяли вирішенню спору, існує можливість звернутися до міжнародних судових установ за допомогою.

Наприклад, стосовно спорів, що можуть виникнути з приводу чинності євразійського патенту або його порушення – ці питання врегульовані статтею 13 Євразійської патентної конвенції [14].

Будь-який спір, який стосується чинності євразійського патенту в конкретній договірній державі або порушення євразійського патенту розглядається і вирішується національними судами чи іншими компетентними органами цієї держави на основі Євразійської патентної конвенції та Патентної інструкції. Рішення має юридичну силу тільки на території договірної держави.

За порушення євразійського патенту в кожній із договірних держав передбачена така ж цивільно-правова та інша відповідальність, як і за порушення національного патенту.

Будь-який національний суд чи інший компетентний орган держави-учасниці може витребувати від позивача переклад євразійського патенту на державну мову договірної держави.

Нарешті, не можна не пригадати, що 19.02.2013 майже усіма державами Європейського Союзу була підписана Угода про Єдиний патентний суд [16].

Єдиний патентний суд (далі – ЄПС) призначений для врегулювання спорів, що стосуються європейського патенту та єдиного європейського патенту. Він визначається як спільний суд для договірних держав і, таким чином, на нього поширюються ті ж зобов'язання за законодавством ЄС, що і на будь-який національний суд цих держав. Рішення ЄПС охоплюють територію тих договірних держав, на які діє європейський патент.

До виключної компетенції ЄПС (ст. 32 Угоди про ЄПС) належать такі справи:

- позови про порушення патентів або про загрозу такого порушення, а також про порушення свідоцтв додаткової охорони (далі – СДО);
- позови про підтвердження непорушення патентів і СДО;
- позови, спрямовані на отримання попередніх запобіжних заходів і заборони подальшого порушення;
- позови про анулювання патентів і СДО;
- зустрічні позови про анулювання патентів і СДО;

- позови про відшкодування збитків або про компенсацію, обумовлені дією тимчасової охорони, що надається опублікованій заявці на єдиний європейський патент;
- позови щодо використання винаходу до видачі патенту або права, заснованого на попередньому використанні винаходу;
- позови про компенсацію за ліцензії, які видаються на підставі ст. 8 Регламенту ЄС № 1257/2012 (ліцензії по праву);
- позови щодо рішень, прийнятих ЄПВ при здійсненні процедури отримання єдиного європейського патенту, його реєстрації, перекладу, публікації, сплати відповідних мит.

Створення ЄПС дозволить усунути паралельні судові розгляди в різних державах-членах ЄС; узгодити матеріальне патентне право, що стосується обсягу та обмежень набутих патентних прав, а також засобів правового захисту у разі їх порушення; підвищити юридичну визначеність щодо використання патентів за допомогою узгодженого прецедентного права у сфері порушення та дійсності патентів; забезпечить простіші, швидші й ефективніші судові процедури та зменшення витрат на вирішення патентних спорів [31, с. 36].

26.11.2020 Угоду про ЄПС ратифікувала Німеччина, що наблизило час створення даного суду. Ця ратифікація розглядалася як прорив у гармонізації європейського патентного законодавства, хоча Угода про ЄПС не є законодавством *acquis* ЄС, а є міжнародною угодою, узгодженою шляхом поглибленої співпраці країнами-членами ЄС [41].

На сьогодні ЄПС не діє, оскільки він може бути створений та розпочне свою діяльність після набуття чинності Угодою про ЄПС, а вона набирає чинності з першого числа четвертого місяця після виконання наступних двох вимог: 1) здача на зберігання тринадцятої ратифікаційної грамоти, включаючи Німеччину, Францію та Італію (три Договірні держави-члени, в яких у 2012 році набула чинності найбільша кількість європейських патентів); 2) набрання чинності змінами до Регламенту (ЄС) № 1215/2012 (Регламент Брюссель I). Підготовчий комітет зі створення ЄПС, який складається з представників 24

держав, вважає, що вищевказані вимоги будуть реалізовані до середини 2022 року [62].

На підставі вищезазначеного можливо зробити наступні висновки.

Врегулювання спорів, що виникають під час здійснення міжнародного патентування винаходів та корисних моделей, можливе за допомогою процедур ADR, а також шляхом звернення до арбітражних і судових установ.

Україна співпрацює з ВОІВ достатньо давно, що дає можливості нашій державі імплементувати інститут медіації в національне законодавство з урахуванням міжнародного досвіду та національних особливостей. Це підвищить ефективність захисту прав власників охоронних документів на території України, покращить статус України як правової держави на міжнародному рівні.

Значної ефективності щодо врегулювання спорів стосовно європейського патенту та єдиного європейського патенту додасть Єдиний патентний суд, коли почне свою роботу. На даний час триває робота з підготовки Регламенту ЄПС та вирішення інших завдань, пов'язаних з його майбутньою діяльністю.

3.3. Інституційно-правовий механізм регулювання патентування винаходів та корисних моделей на національному рівні (на прикладі України)

В Україні на даний час існує певна кількість інституцій, які здійснюють відповідні функції у сфері правового регулювання патентування винаходів та корисних моделей.

Стаття 3 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» містить перелік повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності [19]. Таким органом є Міністерство економіки України (далі – Мінекономіки).

До повноважень Мінекономіки у сфері патентування винаходів та корисних моделей належать:

- забезпечення нормативно-правового регулювання у сфері охорони прав на винаходи і корисні моделі;
- визначення пріоритетних напрямів розвитку сфери охорони прав на винаходи і корисні моделі;
- забезпечення виконання міжнародних програм та реалізації проектів у сфері правової охорони інтелектуальної власності відповідно до міжнародних договорів;
- організація в установленому порядку проведення експертизи заявок на винаходи та корисні моделі, видача патентів на ці об'єкти права інтелектуальної власності;
- здійснення атестації та реєстрації патентних повірених;
- забезпечення публікації офіційних відомостей про видані патенти на сорти рослин;
- видача патентів на сорти рослин, ведення реєстру патентів;
- інші повноваження [19, 22].

Мінекономіки видає накази, організовує та контролює їх виконання. Очолює Мінекономіки міністр, який має першого заступника та заступників.

Статті 3-1, 3-2, 3-3, 3-4 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» містять правові положення, які стосуються ще однієї інституційної складової державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні – Національного органу інтелектуальної власності у сфері охорони прав на винаходи і корисні моделі – державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) [19].

Як суб'єкт господарювання, Укрпатент діє на основі статуту, нова редакція якого затверджена Мінекономіки 04.02.2020 [27].

У сфері патентування винаходів та корисних моделей Укрпатент здійснює наступні повноваження:

- приймання заявок, проведення їх експертизи, прийняття рішень щодо них;
- здійснення державної реєстрації винаходів і корисних моделей, видача патентів на винаходи і корисні моделі;
- визнання недійсними прав на винаходи і корисні моделі у порядку, передбаченому законом;
- опублікування офіційних відомостей про винаходи і корисні моделі у Бюлетені, ведення Реєстру, внесення до нього відомостей, надання витягів та виписок в електронній та (або) паперовій формі;
- здійснення міжнародного співробітництва у сфері правової охорони інтелектуальної власності і представлення інтересів України з питань охорони прав на винаходи і корисні моделі у ВОІВ та інших міжнародних організаціях відповідно до законодавства;
- здійснення підготовки, атестації та реєстрації представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених);
- ведення Державного реєстру представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених);
- інформування та надання роз'яснень щодо реалізації державної політики у сфері охорони прав на винаходи і корисні моделі.

Наглядовим органом Укрпатенту є наглядова рада, до повноважень якої належить здійснення нагляду за фінансово-господарською діяльністю Укрпатенту, виконанням кошторису, використанням коштів, що формуються з надходжень від справляння зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Колегіальними органами Укрпатенту є:

- Апеляційна палата з розгляду заперечень проти рішень щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, заяв про визнання прав на об'єкти інтелектуальної власності недійсними повністю або частково, заяв про визнання торговельної марки добре відомою в Україні;

- Комісія щодо погодження питань про внесення позначення, що містить офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг;
- Атестаційна комісія з проведення атестації осіб, які висловили намір набути право на зайняття діяльністю представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного);
- Апеляційна комісія з розгляду скарг кандидатів у патентні повірені на рішення Атестаційної комісії та розгляд скарг на дії патентних повірених.

Укрпатент є державним комерційним підприємством і надає відповідні платні послуги, зокрема:

- надання консультацій з питань охорони і використання винаходу та корисної моделі, припинення недобросовісної конкуренції і порушення прав власників охоронних документів;
- надання практичних рекомендацій з питань складання заявочних матеріалів на винахід або корисну модель в Україні;
- надання консультацій щодо поданих заявок на державну реєстрацію винаходу (корисної моделі);
- надання практичних рекомендацій з питань складання заявочних матеріалів для отримання правової охорони винаходу або корисної моделі в іноземних країнах;
- надання практичних рекомендацій з питань складання заявочних матеріалів на винахід для подання міжнародної заявки за процедурою РСТ;
- проведення патентно-інформаційного пошуку;
- проведення патентних досліджень з метою виявлення патентної ситуації щодо об'єкта господарської діяльності;
- підготовка документів для реєстрації договорів щодо розпоряджання правами на винаходи та корисні моделі;
- комплексні рішення з питань винаходів та корисних моделей (допомога у патентуванні винаходу, корисної моделі та розміщення інформації на Інтернет-біржі промислової власності тощо).

Необхідною складовою інституційно-правового механізму регулювання патентування винаходів та корисних моделей є забезпечення доступу до справедливого правосуддя у даній сфері.

Важливим елементом судової реформи в Україні є створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Утворити цей суд постановив Президент України указом від 29.09.2017 [20].

І. Кісліцина, проаналізувавши досвід утворення та функціонування спеціалізованих судів у деяких провідних країнах Європи, зазначає, що наявність судів, які спеціалізуються на розгляді спорів у сфері інтелектуальної власності, є гарантією забезпечення належного захисту прав осіб у сфері прав інтелектуальної власності та патентного права [44, с. 385].

Юрисдикція Вищого суду з питань інтелектуальної власності закріплена у ч. 2 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України [18]. Зокрема, цей суд розглядає справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель; справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів та ін.

На даний час Вищий суд з питань інтелектуальної власності ще не почав діяти, оскільки триває конкурс з набору суддів цього суду. справи по спорах, що виникають у сфері патентування винаходів та корисних моделей розглядаються і вирішуються у формі цивільного та господарського судочинства.

Судова практика у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності свідчить про окремі помилки, які допускають суди першої та апеляційної інстанцій під час розгляду та вирішення справ, що виникають у даній сфері правовідносин. На цьому наголошує Верховний Суд у матеріалах огляду своєї практики у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності за січень 2019 року – березень 2021 року [26].

Хоча є противники створення в Україні спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності, на нашу думку, існування цього суду сприятиме виробленню єдиної практики вирішення спорів у визначеній сфері

правовідносин, справи будуть розглядатися та вирішуватися швидше і більш кваліфіковано, разом з цим буде підвищено рівень захисту прав та законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності.

В якості висновків варто зазначити, що в Україні на даний час діє достатня кількість інституцій, робота яких забезпечує можливість отримати патент на винахід чи корисну модель. Державну політику у сфері інтелектуальної власності формує та реалізує Мінекономіки.

Укрпатент, який виконує функції Національного органу інтелектуальної власності у сфері охорони прав на винаходи і корисні моделі, наділений як делегованими владними повноваженнями, так і надає комплекс необхідних послуг для належної реалізації процедури патентування винаходів та корисних моделей.

Проблемою залишається незавершеність формування складу Вишого суду з питань інтелектуальної власності, який з 2016 року передбачений у системі судоустрою. Звернення до цього суду з позовом про захист невизнаних, порушених чи оспорюваних прав суб'єктів права інтелектуальної власності на винахід чи корисну модель забезпечило б кваліфікований розгляд і вирішення спорів у даній сфері судьями, котрі спеціалізуються саме на даній категорії справ.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного дослідження, проаналізувавши чинне законодавство, наукові джерела та матеріали юридичної практики, варто зробити наступні висновки.

1. Важливим фактором забезпечення науково-технічного прогресу є застосування ефективних механізмів охорони об'єктів права промислової власності, що на даний час становить проблему в Україні. Цивільно-правове регулювання у сфері трансферу технологій потребує гармонізації з міжнародними нормами та правом Європейського Союзу. Співробітництво України з іншими державами робить актуальним внесення змін та доповнень до чинних нормативно-правових актів, розробку нових законопроектів з метою забезпечення заінтересованій особі швидкої та ефективної охорони об'єктів права промислової власності.

2. Розвиток міжнародного патентування як способу захисту прав інтелектуальної власності має достатньо тривалу та складну історію, яка супроводжувалася підписанням відповідних конвенцій та договорів і угод. На даний час проводиться робота щодо удосконалення міжнародного патентування, насамперед шляхом внесення змін до чинних міжнародних актів у сфері інтелектуальної власності.

3. Існування універсальних договорів, які регламентують порядок міжнародного патентування винаходів та корисних моделей стало логічним наслідком розвитку патентного законодавства. Попереднє подання міжнародної заявки з подальшим вступом у національні фази будь-якої країни, які підписали Договір про патентну кооперацію (РСТ) спрощує і робить більш економічним здійснення охорони винаходу (корисної моделі), якщо таку охорону запитують у декількох країнах.

На сьогодні в Україні наближається до завершення приведення у відповідність до європейського законодавства інституту промислової власності згідно Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що

позитивно вплинуло на функціонування державної системи охорони об'єктів права інтелектуальної власності.

4. Крім міжнародного патентування для заявника існує можливість скористатися регіональною процедурою для охорони своїх патентних прав на території тих країн, які є учасниками відповідного регіонального договору.

Регіональні міжнародні договори і угоди у сфері патентування дають можливість заявникам забезпечити охорону винаходів чи корисних моделей на території декількох держав, які підписали відповідний договір чи угоду.

5. Українські заявники, залежно від того, якому саме об'єкту промислової власності необхідно забезпечити охорону, а також від того, на якій території краща охорона надається, можуть обрати наступні процедури: 1) традиційну процедуру (заявка подається в те національне патентне відомство, на території якого заявник зацікавлений в отриманні охоронного документа); 2) регіональну процедуру (заявка подається в регіональне патентне відомство); 3) міжнародну процедуру (якщо заявник зацікавлений в охороні свого винаходу на території максимально можливої кількості держав). Обираючи стратегію патентування винаходу (корисної моделі) варто приймати рішення на основі аналізу витрат на патентування та економічної вигоди від патентування.

6. Міжнародні організації беруть участь в управлінні різними сферами життя суспільства, серед яких – сфера міжнародного патентування винаходів та корисних моделей. Місія міжнародних організацій з питань інтелектуальної власності полягає у тому, щоб забезпечити розвиток ефективної та збалансованої системи патентування об'єктів інтелектуальної власності.

7. Врегулювання спорів, що виникають під час здійснення міжнародного патентування винаходів та корисних моделей, можливе за допомогою процедур ADR, а також шляхом звернення до арбітражних і судових установ.

На даний час в Україні триває робота з імплементації інституту медіації в національне законодавство з урахуванням міжнародного досвіду та національних особливостей. Це підвищить ефективність захисту прав власників

охоронних документів на території України, покращить статус України як правової держави на міжнародному рівні.

Значної ефективності щодо врегулювання спорів стосовно європейського патенту та єдиного європейського патенту додасть Єдиний патентний суд, коли почне свою роботу. На даний час Підготовчий комітет працює над підготовкою Регламенту ЄПС та вирішує інші завдання, пов'язані з майбутньою діяльністю цього суду.

8. В Україні на даний час діє достатня кількість інституцій, робота яких забезпечує можливість отримати патент на винахід чи корисну модель. Державну політику у сфері інтелектуальної власності формує та реалізує Міністерство економіки України.

Укрпатент, який виконує функції Національного органу інтелектуальної власності у сфері охорони прав на винаходи і корисні моделі, наділений як делегованими владними повноваженнями, так і надає комплекс необхідних послуг для належної реалізації процедури патентування винаходів та корисних моделей.

Проблемою залишається незавершеність формування складу Вишого суду з питань інтелектуальної власності, який з 2016 року передбачений у системі судоустрою. Звернення до цього суду з позовом про захист невизнаних, порушених чи оспорюваних прав суб'єктів права інтелектуальної власності на винахід чи корисну модель забезпечило б кваліфікований розгляд і вирішення спорів у даній сфері суддями, котрі спеціалізуються саме на даній категорії справ.

9. Важливе значення має гармонізація національно-правового регулювання патентування винаходів та корисних моделей з вимогами міжнародно-правових норм і стандартів, зокрема з правом ЄС. Робота в цьому напрямку полягає у внесенні змін до чинних нормативно-правових актів або прийнятті нових. Одна із вимог наближення законодавства України до права ЄС – забезпечення застосування нового законодавства у щоденній практиці. Термін виконання зобов'язання щодо наближення законодавства України до

права ЄС – 31.12.2023. У зв'язку з цим ведеться відповідний моніторинг виконання роботи у даному напрямку.

З метою удосконалення чинного законодавства України з питань правового регулювання патентування винаходів та корисних моделей пропонується внести наступні зміни і доповнення до законодавства України:

- завершити створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності та внести до цивільного процесуального законодавства зміни та доповнення стосовно його юрисдикції та порядку провадження у справах;

- доповнити статтю 3-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» повноваженням Національного органу інтелектуальної власності надавати медіаційні послуги при вирішенні патентних спорів;

- у ст. 432 ЦК України слово «суд» в усіх відмінках замінити словами «суд з питань інтелектуальної власності»;

- Верховній Раді України ратифікувати Конвенцію ООН «Про міжнародні угоди за результатами медіації».

Зазначені пропозиції щодо правового механізму патентування винаходів та корисних моделей можуть бути імплементовані до законодавства України, а також використовуватись у правозастосовній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 14.08.2021).
2. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text (дата звернення: 15.08.2021).
3. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14.07.1967. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169#Text (дата звернення: 20.08.2021).
4. Європейська конвенція про формальні вимоги до заявки на патент від 11.12.1953. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_215#Text (дата звернення: 26.08.2021).
5. Європейська конвенція про міжнародну патентну класифікацію від 19.12.1954. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_009#Text (дата звернення: 31.08.2021).
6. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Додаток 1С до Угоди про заснування Світової організації торгівлі). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text (дата звернення: 02.09.2021).
7. Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_001#Text (дата звернення: 02.09.2021).
8. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264/ed19471030#Text (дата звернення: 02.09.2021).
9. Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію від 24.03.1071. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001#Text (дата звернення: 09.09.2021).
10. Договір про патентне право від 01.06.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_002#Text (дата звернення: 02.09.2021).

11. Конвенция о выдаче европейских патентов (Европейская патентная конвенция) от 05.10.1973. URL: <https://docs.cntd.ru/document/902308644> (дата звернення: 12.10.2021).

12. Regulation (EU) № 1257/2012 of the European Parliament and the Council of 17 December 2012 implementing enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/1257/oj>; Council Regulation (EU) 1260/2012 of 17 December 2012 implementing enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection with regard to the applicable translation arrangements. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012R1260> (дата звернення: 11.10.2021).

13. Agreement on a Unified Patent Court / Official Journal of the European Union, 20.6.2013, C 175/1. URL: <http://www.inprojournal.org/wp-content/uploads/2016/11/Карпiтса-216.pdf> (дата звернення: 11.10.2021).

14. Евразийская патентная конвенция от 09.09.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_420#Text (дата звернення: 12.10.2021).

15. United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (New York, 2018) (the «Singapore Convention on Mediation»). URL: https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements (дата звернення: 26.11.2021).

16. Agreement on a Unified Patent Court 2013/C 175/01. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A42013A0620%2801%29> (дата звернення: 19.10.2021).

17. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/435-15> (дата звернення: 15.08.2021).

18. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 20.10.2021).

19. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 15.08.2021).

20. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29.09.2017 № 299/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299/2017#Text> (дата звернення: 19.10.2021).

21. Про затвердження Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2004 № 1716. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1716-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.10.2021).

22. Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.09.2019 № 838. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.10.2021).

23. Про Національний орган інтелектуальної власності : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.10.2020 № 1267-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1267-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.10.2021).

24. Про затвердження Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель : Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.01.2001 № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01#Text> (дата звернення: 12.10.2021).

25. Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель : Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.03.2002 № 197. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0364-02#Text> (дата звернення: 12.10.2021).

26. Огляд практики Верховного Суду у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності за січень 2019 року – березень 2021 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/intel_vlasnist_27_05_2021.pdf (дата звернення: 19.10.2021).

27. Статут Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 04.02.2020 № 171. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/statut-04022020.pdf> (дата звернення: 10.10.2021).
28. Проект Закону про медіацію. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення: 26.11.2021).
29. Андрощук Г.О. Патентна система у світовій економіці: сценарії розвитку. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2010. № 4. С. 36-53.
30. Андрощук Г.О. Зарубіжне патентування винаходів. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2011. № 6. С. 38-47.
31. Андрощук Г.О., Работягова Л.І. Єдиний патентний суд ЄС: організаційні та економіко-правові засади функціонування. *Наука, технології, інновації*. 2019. № 2. С. 34-43.
32. Антонов В.М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право (2-е вид., стереотип.). К.: КНТ, 2006. 520 с.
33. Бабич Ж.В. Європейський патент як дієвий інструмент захисту прав промислової власності в ЄС. *«Молодий вчений»*. 2015. № 7. С. 16-20.
34. Бубенко П.Т. Інтелектуальна власність: навчальний посібник / П.Т. Бубенко, В.В. Величко, С.М. Глухарев; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х.: ХНАМГ, 2011. 215 с.
35. Гладь Ю.О., Тарасенко Л.Л. Становлення та розвиток законодавства про промислову власність в Україні. *Форум права*. 2020. № 3. С. 6-17.
36. Дмитренко В.В. Непатентований винахід і «ноу-хау»: співвідношення понять. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2018. Квітень. С. 92-96.
37. Евразийская патентная организация. Годовой отчет 2020. URL: <https://www.eapo.org/ru/publications/reports/report2020/introduction.html> (дата звернення: 19.10.2021).

38. Еннан Р.Є. Загальні засади правового регулювання інтелектуальної, творчої діяльності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 6. С. 10-23.
39. Еннан Р.Є. Винаходи як результати науково-технічної творчості: міжнародний досвід правової охорони. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 161-168.
40. European Patent Office. URL: <https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/epc.html> (дата звернення: 12.10.2021).
41. EU patent harmonization policy: reconsidering the consequences of the UPCA. URL: <https://academic.oup.com/jiplp/advance-article/doi/10.1093/jiplp/jrab096/6312007> (дата звернення: 27.11.2021).
42. Інформаційно-довідкова система МПК-2021.01. URL: <https://base.uipv.org/mpk2009/index.html?level=c&version=2> (дата звернення: 03.10.2021).
43. Капіца Ю. Єдиний європейський патент і нові можливості патентування в Європейському Союзі. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 2. С. 17-27.
44. Кісліцина І. Утворення вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні: дискусійні питання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 383-388.
45. Коваленко І.А. Правова охорона корисних моделей у деяких країнах Європи: компаративістський аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 6 том 1. С. 88-90.
46. Кравченко С.О., Кравченко В.В. Міжнародні організації як суб'єкти глобального управління. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2017. № 1. Том 28. С. 6-11.
47. Кривошеїна І.В., Вишневський Т.С. Виділені заявки під час патентування винаходів (корисних моделей): правове регулювання, переваги та особливості. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 77-85.

48. Леоценко Д.І. Співіснування двох концепцій права інтелектуальної власності в Україні: філософський аспект проблеми. *Гуманітарний вісник ЗДА*. 2012. № 49. С. 278-284.
49. Мельничук Ю.І. Філософсько-правові аспекти медіації у сфері інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 498-500.
50. Моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди про асоціацію. URL: <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/intelektualna-vlasnist/2023-substream1-24> (дата звернення: 27.11.2021).
51. Обривкіна О.М. Право інтелектуальної власності на сучасному етапі: проблеми та перспективи розвитку. *Ірпінський юридичний часопис*. 2019. Вип. 1. С. 36-42.
52. Показники надходження та розгляду заявок і реєстрації об'єктів промислової власності в І півріччі 2021 року. URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/1h-2021> (дата звернення: 12.10.2021).
53. Работягова Л.І. Винахід і корисна модель як об'єкти договірною регулювання. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2018. № 4. С. 29-39.
54. Семенюк О.А. Правова природа права на наукове відкриття в країнах англо-саксонського права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 140-143.
55. Сенюта В.О. Визначення інтелектуальної власності: деякі теоретичні зауваження. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 52-54.
56. Сидоренко Д. Перспективи ADR в Україні. *Юридична газета онлайн*. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/perspektivi-adr-v-ukrayini.html> (дата звернення: 27.11.2021).
57. Синдецька А.В. Цивільно-правова охорона винаходів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук (докт. філос.): 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Київ: 2019. 251 с.

58. Складання та подання заявки на винахід і заявки на корисну модель [Електронний ресурс] : навч. посіб. для здобувачів ступеня магістра за технічними спеціальностями / І.О. Мікульонок; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 116 с.

59. Скрипник М.О. Історія міжнародних організацій: навч. посібник. Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. 226 с.

60. Старовойтова Д. Медіація: в яких сферах ІВ є найбільш ефективною? Юридична газета онлайн. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/mediaciya-v-yakih-sferah-iv-e-naubilsh-efektivnoyu.html> (дата звернення: 26.11.2021).

61. The African Regional Intellectual Property Organization. URL: <https://www.aripo.org/> (дата звернення: 19.10.2021).

62. When will the UPC come into existence? URL: <https://www.unified-patent-court.org/faq/entry-force-and-preparatory-work> (дата звернення: 27.11.2021).

63. Федоренко В.Л., Чабанець Т.М., Фоя О.А. Забезпечення митним органом України контролю за переміщенням товарів, які містять ознаки об'єктів права інтелектуальної власності: проблеми теорії та практики судово-експертних досліджень. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 92-102.

64. Ярошевська Т.В. Суб'єкти права на об'єкти промислової власності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Том 1. № 6. С. 92-95.